

Asia	Tekijänoikeudet tietokoneella luettavassa muodossa olevaan kirjekokoelmaan
Hakija	A -tutkimusryhmän jäsenet
Annettu	Helsingissä 5.5.1998

Selostus asiasta

Professori B on 9.12.1997 päivätyllä kirjelmällään pyytänyt omasta ja tutkimusryhmänsä puolesta - tekijänoikeusneuvoston lausuntoa tutkimusryhmän tuottaman tietokonemuotoisen aineiston teostasosta. Samalla hän on pyytänyt lausuntoa niiden velvoitteiden määrittelystä, joita tutkimusryhmällä on aineiston lähdeaineiston tekijänoikeuksien omistajille.

Lausuntopyynnössä kerrotaan, että kielitiedettä koskeva projekti "A" on tuottanut aineiston "X" vuosina 1993-1997. Projektityöryhmän johtaja on professori B. Ryhmään kuuluvat jäseninä dosentti C, filosofian maisterit D, E ja F sekä humanististen tieteiden kandidaatti G. Projektityö tehdään Y:n yliopiston humanistisessa tiedekunnassa englannin kielen laitoksella. Projektin ovat rahoittaneet Suomen Akatemia ja Y:n yliopisto.

Korpus X kattaa 2,7 miljoonaa juoksevaa sanaa yksityishenkilöiden englanninkielistä kirjeenvaihtoa vuosilta 1417-1681. Kirjoittajia on yhteensä 779 ja kirjeitä noin 6000. Projekti on koostunut aineiston tutkimusaineistokseen perehtymällä alan bibliografioihin, kirjastojen luetteloihin Suomessa ja Englannissa sekä lukuisiin sosiaalishistorian ja historiallisen kielitieteen tutkimuksiin ja niissä käytettyihin lähteisiin. Saatujen tietojen pohjalta projektin jäsenet ovat käyneet läpi suuren määrän painettuja kirjekokoelmia, joiden joukosta he ovat valikoineet omia tutkimustarpeitaan varten edustavan kokoelman. Painetut kirjekokoelmat ovat kirjeiden (alkuperäiskäsikirjoitusten) editioita, joissa edittori on saattanut alkuperäisen kirjeen tekstin tiettyjen periaatteiden mukaan painettuun muotoon. Tyypillisesti alkuperäisen tekstin oikeinkirjoitus on säilytetty, mutta välimerkkien käyttö on modernisoitu.

Kirjeet on editoituina julkaistu joko kaupallisten kustantajien tai eri tieteellisten seurojen julkaisusarjoissa Englannissa tai, harvemmin, Yhdysvalloissa. Osa editioista on peräisin viime vuosisadalta, mutta valtaosa niistä on uudempia.

Kielitiedettä koskeva projekti "A" on valikoinut omien tieteellisten kriteeriensä pohjalta - ajallisen, paikallisen ja sosiaalisen edustavuuden perusteella - editioita kirjemateriaalin, työstänyt sen tietokoneluettavaan muotoon, koodannut ja oikolukenuut sen. Projektin jäsenet ovat myös tarkastaneet osan editoidusta aineistosta verraten sitä alkuperäiskäsikirjoituksiin kirjastoissa Englannissa (British Library, Public Record Office:ssa ja Dulwich College Library:ssa). Muutamassa tapauksessa jäsenet ovat editoineet uudelleen jo aiemmin painetussa muodossa olleita huolimattomasti editoituja tekstejä.

Projekti on koodannut tietokonemuotoisen korpuksen tekstit projektin tutkimuksen edellyttämällä tavalla. Kuhunkin kirjeeseen on koodattu muun muassa kirjoittajan nimi, kirjoitusajankohta, kirjoittajan suhde vastaanottajaan ja kirjeen autenttisuustiedot.

Toistaiseksi aineisto on ollut ainoastaan tutkimusryhmän sisäisessä tutkimuskäytössä. Aineisto on kuitenkin herättänyt jo alusta saakka runsaasti ulkopuolista huomiota ja toiveita laajemmista käyttömahdollisuuksista tutkijayhteisössä. Korpuksen lopullisesti koodattu ja tarkastettu versio onkin tarkoitus saattaa joko kokonaan tai ainakin osittain tiedeyhteisön käyttöön elektronisessa muodossa tekijänoikeuksien selvityksen jälkeen.

Lausuntopyynnössä kerrotaan, että englannin kielen laitoksen ainoat vastaavat julkaisukokemukset koskevat jo muutama vuosi sitten valmistunutta kahta pienempää korpusta. Niiden tekijänoikeuskysymykset selvitettiin kirjoittamalla tekstien kustantajille, joilta pyydettiin lupaa sisällyttää valitut tekstikatkelmat tutkimuskäyttöön tulevaan tietokonetekstistöön. Kyseisiin korpuksiin valitut tekstikatkelmat olivat hyvin lyhyitä, noin 2000-5000 sanaa kustakin editiosta.

Edellä viitattuja korpuksia levitetään sekä ICAME-arkiston (International Corpus Archive of Modern and Medieval English; Norwegian Computing Centre for the Humanities, Bergen) että OTA:n (Oxford Text Archive; Oxford University Computing Services, Oxford) kautta sekä CD-ROM -muodossa että disketteinä ja OTA:ssa myös Internetin kautta (anonymous ftp). Molemmat levittäjät ovat yliopistojen yhteydessä toimivia eikaupallisia laitoksia, jotka velottavat korpusten hankkijoilta vain aineiston jakelukustannukset.

Lausuntopyynnössä tarkoitetun aineiston osalta tilanne poikkeaa edellä viitatuista korpuksista sekä valitun tekstin määrän että suunnitellun kolmannen julkaisukanavan suhteen. Nyt kyseessä olevaan korpukseen on valittu kustakin editiosta enemmän materiaalia eli ainakin kolmannes tai puolet ja usein enemmänkin. ICAME:n ja Oxford Text Archiven lisäksi mahdollinen levityskanava on Internet englannin kielen laitoksen oman palvelimen kautta. Lausuntopyynnössä todetaan, että jos tekijänoikeussäännösten tulkinta poikkeaa ratkaisevasti eri levitystavoissa, levityskanava voidaan valita mahdolliset kanavakohtaiset rajoitukset huomioon ottaen.

Lausuntopyynnössä toivotaan kannanottoa seuraaviin kysymyksiin.

1. Tuotetun elektronisen korpuksen teostaso:

Mikä kaikki on tietokonemuotoisen korpuksen tekijänoikeussuojaan oikeuttavaa toimintaa? Onko tällaista toimintaa vain tieteellinen työ?

Tämän kysymyksen yhteydessä lausuntopyynnössä selvitetään, että projektin tekemä tieteellinen työ kattaa alkuperäistekstien valinnat tieteellisten kriteerien perusteella sekä elektronisen aineiston koodauskonventioiden luomisen ja koodaamisen. Koodaus käsittää sekä tekstinsisäisen että tekstinulkoisen koodauksen. Projektin tekemä tekninen työ puolestaan kattaa tekstien saattamisen elektroniseen muotoon (skannaus, sisäänkirjoitus, oikoluku) ja elektronisten tekstien saattamisen edelleen hakuohjelman vaatimaan muotoon.

2. Tuotetun elektronisen korpuksen tekijänoikeudet:

Mitkä ovat projektin rahoittajien eli Suomen Akatemian ja Y:n yliopiston tai työn suorituspaikan eli englannin kielen laitoksen mahdolliset oikeudet aineistoon?

Lausuntopyynnössä oletetaan, että jos korpus ylittää teostasoon, tekijänoikeudet ovat projektin jäsenillä.

3. Käytettyjen editioiden tekijänoikeudet:

Vaikuttaako kustakin teoksesta käytetyn aineiston määrä tekijänoikeuteen?

Mitkä ovat tekijänoikeuden aikarajat Euroopan unionissa ja Yhdysvalloissa ja miten niitä sovelletaan korpuksen osalta?

Mitkä ovat esimerkiksi vanhojen editioiden uusintapainosten tekijänoikeudet?

Lausuntopyynnössä oletetaan, että lähdemateriaalin eli julkaistujen editioiden tekijänoikeudet ovat joko editoriilla tai edition kustantajalla.

4. Tekijänoikeudet tarkastettuihin editioihin ja projektin jäsenten itse alkuperäiskäsikirjoituksista tekemiin editioihin:

Käytettyjen painettujen editioiden luotettavuutta tarkastettaessa joihinkin editioihin jouduttiin tekemään korjauksia. Missä vaiheessa tekijänoikeus siirtyy korjaajalle?

Ryhmä on tarkastanut ja joissakin tapauksissa editoinut uudelleen materiaalia. Mikä on näin korjattujen ja tarkastettujen tekstien tekijänoikeudellinen asema?

Mikä on ryhmän jäsenten kokonaan itse alkuperäiskäsikirjoituksista tekemien editioiden tekijänoikeudellinen asema?

5. Vaikuttaako julkaisukanava (CD-ROM, WWW) tekijänoikeussuojaan?

Korpus on tarkoitettu vain tutkimuskäyttöön. Onko ryhmällä vastuu (yrittää) valvoa aineiston myöhempiä käyttöä esimerkiksi Internetissä, muun muassa estää sen kaupallinen hyödyntäminen?

6. Mihin ei-kaupallisen elektronisen korpuksen tekijänoikeus oikeuttaa?

Onko projektilla mahdollisesti oikeus rajata myös aineiston tarkempi tieteellinen käyttötarkoitus?

Vaikka korpus on ei-kaupallinen, ovatko tekijät tai projektin suorituspaikka oikeutettuja kattamaan omat, aineiston levityksestä (myös levityskelpoiseen kuntoon saattamisesta) aiheutuvat kulunsa korpuksen jakelukustannuksilla?

7. Mitkä ovat korpuksen kokoajien oikeudet ja velvollisuudet ennen kohdassa 3 mainittujen tekijänoikeuksien selvittämistä, etenkin jos käyttöoikeus evätään?

Onko korpuksen käyttö sallittu vain ryhmän piirissä?

Onko rajoitettu omalla laitoksella tapahtuva käyttö sallittu?

Onko aineiston kopiointi ryhmän ulkopuoliseen käyttöön sallittu?

Lausuntopyyntöön on liitetty B:n ja C:n kielitiedettä koskeva artikkeli ja G:n artikkeli tausta-aineistoksi. Lausuntopyyntöön on liitetty myös editointiprosessista esimerkkinä kopio erään kirjeen alkuperäiskäsikirjoituksesta, kopio saman kirjeen editoidusta versiosta ja kopio kirjeestä siinä muodossa kuin se on hakijoiden tarkoittamassa korpuksessa. Lisäksi lausuntopyynnön liitteenä on luettelo korpuksen sisältämistä teksteistä.

F:n ja C:n artikkelista ilmenee muun muassa, että historiallisessa sosiolingvistiikassa kieltä tutkitaan aidoissa vuorovaikutustilanteissa syntyneistä teksteistä. Analyysi perustuu sosiaalhistorian

tarjoamaan tietoon tutkittavan ajan yhteiskunnasta. "A" -tutkimuksessa on koottu aineistoksi 2,5 miljoonan sanan kirjekorpus vuosilta 1420-1680 ja perehdytty uuden ajan alun Englannin yhteiskunnallisiin oloihin. Standardienglanti muotoutui korpuksen koottujen kirjeiden edustamana aikana. Tutkimusryhmää kiinnostaa se, kenen kieltä se edustaa. Ryhmä tutkii sosiaaliryhmän, sukupuolen, tilannekontekstin ja paikallismurteiden osuutta kielen kehityksessä.

Artikkelista ilmenee, että 1960-luvulla alkanut systemaattinen sociolingvistinen tutkimus on tuottanut runsaasti tietoa siitä, kuinka nykykielet vaihtelevat ja muuttuvat sosiaalisten tekijöiden vaikutuksesta. Nykysociolingvistiikan tarjoamia lähtökohtia pyritään soveltamaan myös historialliseen kielentutkimukseen, alaan, jossa kielen muutos on keskeinen tutkimuskohde. Artikkelin mukaan Suzanne Romaine on teoksessaan *Socio-historical linguistics* (1982) osoittanut, että kvantitatiivisia sociolingvistisiä menetelmiä on mahdollista soveltaa historialliseen kielentutkimukseen. Romainen edustama tutkimus on tullut tunnetuksi nimellä variaatiotutkimus. Tällä menetelmällä pyritään saamaan tietoa kielen vaihtelusta ja muuttumisesta selvittämällä kielensisäisten ja -ulkoisten tekijöiden yhteys samatarkoitteisten varianttien valintaan. Variaatiotutkimuksen avulla on saatu runsaasti tietoa kielen muutoksen mekanismeista, mutta vertailut ovat yleensä rajoittuneet erilaisten tekstien ja tekstilajien tarkasteluun eli rekisterivariaatioon. Sitä, kuinka erilaiset kielenkäyttäjät ja käyttäjäryhmät eroavat toisistaan, ei juurikaan ole kielihistoriassa tutkittu.

Artikkelin mukaan "A" -projektin tarkoituksena on edistää historiallista sociolingvististä tutkimusta kehittämällä menetelmiä, jotka ovat mahdollisimman lähellä nykykielten sociolingvistisiä tutkimusmetodeja. Tämä ei ole ongelmatonta edes tutkittaessa niinkin hyvin dokumentoitua kieltä kuin englanti.

B:n ja C:n käsityksen mukaan heidän projektinsa on ensimmäinen laajahko hanke, jossa historiantutkijoiden, erityisesti sosiaali- ja väestöhistorioitsijoiden tarjoamaa yhteiskunnallista tietoa on systemaattisesti yhdistetty historialliseen kielentutkimukseen.

Artikkelista käy ilmi, että sociolingvistiikassa on tarkasteltu kielen vaihtelua ja muuttumista suhteessa kielenkäyttäjien ikään, sosioekonomiseen asemaan, sukupuoleen, etniseen taustaan sekä kotipaikkaan ja sen mahdollisiin muutoksiin.

Artikkelista ilmenee myös, että toisin kuin monissa nykytutkimuksissa, historiallisessa sociolingvistiikassa primaariaineistoa tarvitaan huomattavan paljon. Vertailukelpoisen aineiston saatavuus on kenties vaikein tutkimusta haittaavista käytännön esteistä. Historiallisen variaatiotutkimuksen aineiston keruussa on usein käytännön syistä voitu ottaa valintakriteereiksi tekstilajin ohella vain kirjoitusajankohta ja murrealue. "A" -projektissa historiallisen sociolingvistiikan tekstilajiongelman on ratkaistu keskittymällä kirjeisiin.

Artikkelista käy ilmi, että historiallisessa tutkimuksessa aineiston sosiaalinen edustavuus ja aitous eivät ole itsestään selviä seikkoja.

Artikkelin mukaan kielihistorian tutkijan on harvoin mahdollista aloittaa työtään editoimalla materiaalina itse alkuperäisistä käsikirjoituksista. Käyttökelpoista kirjeaineistoa on editoitu ja julkaistu kirjamuodossa varsinkin kirjallisuuden- ja historiantutkijoiden tarpeisiin. Koska editioiden käyttäjäkunnan tarpeet vaihtelevat, myös editointiperiaatteet vaihtelevat runsaasti. Ihannetapauksessa ediittori on säilyttänyt alkuperäisen kirjeen kieli- ja oikeinkirjoitusasun muuttamattomana ja selvittänyt tarkkaan kirjeen kirjoittamiseen liittyneet kielenulkoiset tekijät eli esimerkiksi kirjoittajan taustan, kirjoitusajankohdan ja -paikan, vastaanottajan ja kirjeessä mainitut henkilöt. Yleistä kuitenkin on, että ainakin välimerkkien käyttö on modernisoitu edition lukijan helpottamiseksi.

G:n artikkelista ilmenee, että aineiston valinnassa on ongelmia aiheutunut pääosin korpuksen käyttötarkoitukseen soveltumattomista toimituskäytännöistä ja toimittamisen liian huonosta laadusta. Artikkelista käy ilmi, että korpukseen on pyritty sisällyttämään tekstit, jotka olisivat sosiohistoriallisen tutkimuksen tarkoituksia varten mahdollisimman lähellä puhekieltä ja mahdollisimman hyvin kyseisen ajan sosiaalisia kerrostumia edustavia. Lausuntopyyntöä kohteena olevassa aineistossa kirjeitä on noin sadasta kokoelmasta. Keskeisiä kriteerejä aineiston valinnassa ovat olleet aineiston luotettavuus ja laatu sekä sosiolingvistinen edustavuus. Valintaprosessissa on ollut mukana satoja editioita. Editiot on arvioitu ottaen huomioon useita seikkoja. Osittain edition valinnassa on vaikuttanut tarve saada mahdollisimman tasaisesti eri asemia edustavia ja eri-ikäisiä sekä nais- ja miespuolisia kirjoittajia. Kirjekokoelmien valinnassa ratkaiseva tekijä on kuitenkin ollut kirjeiden toimittamisen tapa ja laatu. Suurin osa editioista on ollut käyttökelpoista. Edition hylkäämisen syy on useimmiten ollut tekstin liiallinen modernisoiminen. Jotkut editiot on hylätty, koska kirjeen autenttisuudesta ei ole ollut tietoa. Kuitenkin on ollut välttämätöntä hyväksyä mukaan kirjeitä myös joistakin riittämättömillä tiedoilla varustetuista editioista. Tämä on aiheuttanut ryhmälle lisätyötä, koska puuttuva tieto on täytynyt yrittää saada muista lähteistä.

Esimerkkinä yhtenä parhaista käytetyistä editioista G mainitsee kirjoituksessaan kirjan *The Flemings in Oxford* (Magrath 1904): "the editor has retained the original spelling and superscripts, reproduced abbreviations as faithfully as the printing technique has allowed, and printed the letters in full. In addition the editor informs the reader in the footnotes when the handwriting is not the sender's own, and gives a brief biographical sketch of the people involved or mentioned. Magrath has even taken the trouble to reproduce the original layout, although this is lost when the text is entered into our corpus." (G:n kirjoituksen sivuilla 2-3) Tietyiltä osin editioiden luotettavuuden tarkistamiseksi on suoritettu vertailua eri editioiden ja alkuperäisten kirjoitusten tai niiden näköispainosten välillä. G mainitsee artikkelissaan editoineensa tietyistä käsikirjoituksista kaksi kirjettä, joita hänen tietonsa mukaan ei ole aikaisemmin editoitu.

Katselmus

Tekijänoikeusneuvoston puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja tekijänoikeuteen perehtynyt jäsen sekä tekijänoikeusneuvoston sihteeri ovat käyneet Y:n yliopiston englannin kielen laitoksella tutustumassa lausuntopyyntöä kohteena olevaan aineistoon eli tietokoneella luettavassa muodossa olevaan kirjekokoelmaan. Kokoelmaa ja sen tekemiseen liittyvää materiaalia ovat tässä yhteydessä esitelleet kokoelman tehneen tutkimusryhmän jäsenet. Seuraavassa selostetaan, mitä katselmuksessa on käynyt ilmi.

Lausuntopyyntöä kohteena oleva kokoelma sisältää vain tekstimateriaalia. Aineisto on jaoteltu sekä kokoelmakohtaisesti että kirjoittajakohtaisesti tiedostoihin. Kokoelmakohtaisissa tiedostoissa on yhtenä tiedostona kaikki tietystä julkaistusta editiosta otetut tekstit. Kirjoittajakohtaisissa tiedostoissa on tietyn kirjoittajan kirjeet. Kirjoittajakohtaisessa tiedostossa voi olla kirjoittajan kirjeitä useammasta kuin yhdestä editiosta.

Kokoelmaa tehtäessä editioita on tarkistettu ja niiden tekstejä on korjattu. Kaikkia tekstejä ei kuitenkaan ole käyty läpi. Editioihin esimerkiksi hakasulkeisiin merkittyjen kirjetekstien statuksia on tarkistettu. Kokoelmaa ja sen yhteydessä käytettävää hakuohjelmaa varten on kehitetty koodisto tiettyjen seikkojen ilmaisemiseksi. Periaatteena kokoelman tekemisessä on ollut ottaa editioista ainoastaan kirjeiden teksti, eikä esimerkiksi alaviitehuomautuksia. Kirjeet on sisällytetty hakijoiden kokoelmaan kokonaisuudessaan. Kuitenkaan kokoelmaan ei välttämättä ole sisällytetty esimerkiksi pitkiä latinankielisiä tekstikohtia. Editioista kirjeiden tekstit on skannattu kokoelmaa varten. Periaat-

teenä on ollut noudattaa editioissa olevaa kirjeiden kronologista järjestystä. Kirjeiden alkuun on korpuksessa merkitty kirjeeseen liittyviä taustatietoja, kuten kirjeen autenttisuus, kirjoitusvuosi, kirjoittajan nimi, tieto kirjeen kirjoittajan ja vastaanottajan välisestä suhteesta ja viittaus siihen editioon, johon kirje sisältyy.

Osassa lähteinä käytetyistä editioista on ollut kirjeiden lisäksi muuta aineistoa. Lähinnä julkaisuissa on kuitenkin ollut vain kirjeitä. Kirjeitä on koottu editioihin esimerkiksi kirjoittajan historiallisen merkittävyyden tai tietyn paikkakuntaliittynän vuoksi (jälkimmäisestä voidaan mainita esimerkkinä kokoelma *Flemings in Oxford*). Lausuntopyyntöä tarkoitettua kokoelmaa varten on suoritettu valintaa muun muassa siinä, mistä editioista ja kenen kirjeitä on otettu. Jos tietyltä henkilöltä on löytynyt paljon kirjeitä, on otettu osa näistä kirjeistä. Jos henkilöltä on löytynyt vain yksi kirje, sitä ei välttämättä ole otettu. Kriteereinä tietyn edition käyttämiselle ovat olleet esimerkiksi editioissa olevien kirjeiden maantieteellinen sijoittuminen, kirjoittajien sukupuoli ja kirjeiden status esimerkiksi perheenjäsenten välisinä kirjeinä.

Englannin kielen laitos on tarjonnut projektille tilat, laitteet ja henkilökuntaa oikolukuun.

Hakuohjelman avulla kirjeisiin voidaan kohdistaa erilaisia hakuja. Hakuohjelma sinänsä on kaupallinen ohjelma. Ohjelman käyttö edellyttää aineiston indeksoimista.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyyntöä ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeudesta

Suomen tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Säännöksessä mainitaan esimerkkinä suojattavista teoslajeista muun muassa kaunokirjallinen tai selittävä kirjallinen esitys. Pykälän 2 momentin mukaan kirjallisena teoksena suojataan myös muun muassa tietokoneohjelmaa.

Teoksella tekijänoikeudellisessa merkityksessä tarkoitetaan henkisen luomistyön tuotetta. Kirjallinen tai taiteellinen tuote on tekijänoikeudella suojattu, jos sitä voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Esimerkiksi tuotteen kirjallisella tai taiteellisella tasolla ei ole merkitystä, ei myöskään sen aikaansaamiseksi vaaditulla työ- tai tietomäärällä. Myös käytännöllinen tuote voi olla teos. Erään teosharkinnassa apuna käytetyn määritelmän mukaan teoskynnys ylittyy, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.

Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena.

Yleisesti voidaan todeta, että erilaiset kirjoitukset ilmentävät usein tekijänsä yksilöllisyyttä ja

niitä voidaan pitää teoksina. Täysin tavanomaiset lauseet eivät kuitenkaan ole teoksia. Myös esimerkiksi lyhyet uutiset tai tavanomaiset ilmoitukset voivat jäädä tekijänoikeussuojan ulkopuolelle.

Tekijänoikeudella suojataan teoksen ilmenemismuotoa. Sen sijaan teoksen aihetta, aiheen käsittelyä ohjaavaa metodia, teemaa, ideaa, periaatetta tai teokseen sisältyviä yksittäisiä tietoja ei suojata sellaisenaan, vaan uudenaikaisessa ilmaisumuodossa ne ovat vapaasti käytettävissä.

Tekijänoikeuslain 2 ja 3 §:ssä säädetään tekijänoikeuden sisällöstä. Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään lain 2 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, tekijänoikeuslain 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. Pykälän 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Pykälän 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi, lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään lain 3 §:ssä. Sen mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla ja teoksen saattaminen yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Tekijänoikeus syntyy suoraan lain nojalla teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. Teos voidaan luoda myös useiden henkilöiden yhteistyönä. Tällainen useiden tekijöiden luovista panoksista muodostuva teos voi olla joko yhteisteos tai yhteenliitetty teos. Yhteisteoksesta säädetään tekijänoikeuslain 6 §:ssä. Sen mukaan kahden tai useamman tekijän yhdessä luomaan teokseen, jossa tekijöiden osuudet eivät muodosta itsenäisiä teoksia, on tekijöillä tekijänoikeus yhteisesti. Kullakin heistä on kuitenkin valta vaatimusten esittämiseen oikeuden loukkauksen johdosta. Yhteenliitetty teos on kyseessä silloin, kun tekijöiden panokset kokonaisuudesta ovat toisistaan erotettavissa. Tällöin kukin tekijöistä määrää muista riippumatta vain omasta osuudestaan. Esimerkkinä yhteenliitetystä teoksesta voidaan mainita kirja, jossa on sekä tekstiä että kuvitusta.

Tekijä voi luovuttaa oikeuksiaan toiselle, myös oikeushenkilölle. Tekijänoikeuden siirtymisestä säädetään tekijänoikeuslain 3 luvussa (lain 27-42 §). Tekijänoikeuden luovutusta koskevat yleiset säännökset ovat lain 27-29 §:ssä. Tekijä voi luovuttaa taloudelliset oikeutensa kokonaan tai osittain. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi luopua vain laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettua teoksen käyttämistä varten. Pääsääntöisesti teoksen kappaleen luovutukseen ei sisälly tekijänoikeuden luovutusta. Pääsääntöisesti, ellei toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle. Tekijänoikeuslain 3 lukuun sisältyy yleisten säännösten lisäksi erityisiä, muun muassa kustannussopimusta koskevia säännöksiä. Lain 27 §:n 3 momentin mukaan erityisiä säännöksiä sovelletaan kuitenkin vain, jos ei ole sovittu toisin.

Myös työ-, virka- ja toimeksiantosuhteessa tekijänoikeus syntyy teoksen tekijälle. Tekijänoikeuslaissa ei ole yleisiä säännöksiä tekijänoikeuden siirtymisestä näissä tilanteissa. Oikeuksien siirtymisestä voidaan sopia. Työ-, virka- tai toimeksiantosuhte saattaa ilman nimenomaista sopimusehtoakin kattaa tekijänoikeuden siirtymisen joiltakin osin työn- tai toimeksiantajalle.

Tekijänoikeuslain 40 b §:ssä on kuitenkin olettasäännös työ- tai virkasuhteessa luotuun tietokoneohjelmaan ja siihen välittömästi liittyvään teokseen olevan tekijänoikeuden siirtymisestä työnantajalle. Jos tietokoneohjelma ja siihen välittömästi liittyvä teos on luotu täytettäessä työ- tai

virkasuhteesta johtuvia työtehtäviä, tekijänoikeus tietokoneohjelmaan ja siihen välittömästi liittyvään teokseen siirtyy työnantajalle. Oikeus siirtyy olettasäännön mukaisesti, ellei toisin ole sovittu. Olettasäännöstä ei sovelleta, sotilasopetuslaitoksia lukuunottamatta, korkeakoulun opetus- ja tutkimustyössä itsenäisesti toimivan tekijän luomaan tietokoneohjelmaan ja siihen välittömästi liittyvään teokseen.

Lain 40 b §:n säännökset on lainmuutoksella (250/1998) ulotettu koskemaan myös työ- tai virkasuhteessa luotuja tietokantoja.

Tekijänoikeuslain 4 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on kääntänyt teoksen tai muunnellut sitä tai saattanut sen muuhun kirjallisuus- tai taidelajiin, on tekijänoikeus teokseen tuossa muunnellussa muodossa. Myös muuntelijan panoksen on osoitettava omaperäisyyttä, jotta se saisi suojaa lain 4 §:n 1 momentin nojalla. Muuntelijan oikeus kattaa vain hänen oman suorituksensa eikä se rajoita tekijänoikeutta alkuperäiseen teokseen.

Myös teoksista, tiedoista tai muusta aineistosta muodostuvat kokoelmat voivat yleisten edellytysten mukaisesti olla tekijänoikeussuojan kohteena. Kokoelman tekijän luova panos ilmenee kokoelman aineiston valikoimisessa tai järjestämisessä. Täysin mekaanisesti sovellettavien periaatteiden mukaan tai rutiininomaisesti aikaansaatu kokoelma ei ole omaperäinen. Suojan ulkopuolelle jäävänä on oikeuskirjallisuudessa mainittu esimerkiksi kokoelma, johon on otettu tietyn kirjailijan kaikki teokset aakkosjärjestyksessä (Haarmann, Pirkko-Liisa, Tekijänoikeus, lähioikeudet ja oikeus valokuvaan, Helsinki 1992, s. 75).

Tekijänoikeuslain 5 §:n mukaan sillä, joka yhdistämällä teoksia tai teosten osia on aikaansaanut kirjallisen tai taiteellisen kokoomateoksen, on tekijänoikeus kokoomateokseen. Kokoomateoksen tekijän oikeus ei kuitenkaan rajoita kokoomateokseen sisältyviin teoksiin tai teosten osiin olevia tekijänoikeuksia. Lain 5 §:ssä selvennetään siten kokoelman tekijän ja kokoelmaan sisältyvien teosten tai teosten osien tekijöiden oikeuksien keskinäistä suhdetta. Kokoelman tekijänoikeus kohdistuu itse kokoelmaan mutta ei kokoelman sisältönä oleviin teoksiin tai muuhun aineistoon. Kokoelmaan sisältyviin teoksiin kohdistuu oma tekijänoikeutensa.

Tekijänoikeuslain esitöiden mukaan tyypillisiä esimerkkejä kokoomateoksista ovat "antologiat, hakemistoteokset sekä tieteelliset ja käytännölliset käsikirjat, joissa on useiden kirjoittajien avustuksia, niin myös sanomalehdet ja aikakauskirjat" (komiteanmietintö 1953:5, s. 50).

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt kokoomateoksen tekijänoikeussuojaa muun muassa lausunnossa 1989:12. Lausunnon mukaan tietotoimiston uutisjulkaisu, joka sisälsi referaatteja kotimaisissa sanomalehdissä julkaisupäivänä olleista uutisista, oli tekijänoikeuslain 5 §:ssä tarkoitettu kokoomateos.

Kokoomateoksia koskeva säännös sisältyy myös kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta tehtyyn Bernin yleissopimukseen (Bernin konventio, SopS 79/1986). Sopimuksen 2 artiklan 2 kappaleen mukaan kirjallisten ja taiteellisten teosten kokoelmia, kuten tietosanakirjoja ja kokoomateoksia, jotka sisältönsä valinnan tai järjestelyn perusteella ovat henkisen luomistyön tuotteita, suojataan sellaisinaan, supistamatta kokoelmiin sisältyvien teosten tekijöille kuuluvia oikeuksia.

Kokoelmista sisältyy säännöksiä myös muihin kansainvälisiin sopimuksiin kuin Bernin yleissopimukseen. Tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen GATT:n puitteissa on solmittu Maailman kauppajärjestön perustamissopimus (SopS 5/1995), jonka liitteisiin sisältyy sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista (niin sanottu TRIPS-sopimus). Sopimuksen 10 artiklan 2 kappaleen mukaan tietoja tai muuta aineistoa sisältäviä

tietokoneella luettavassa tai muussa muodossa olevia kokoelmia, jotka sisältönsä valinnan tai järjestelyn perusteella muodostavat henkisen luovan työn tuloksen, suojataan sellaisenaan. Suoja ei ulotu tietoihin tai aineistoon, eikä se rajoita itse tietoihin tai aineistoon mahdollisesti kohdistuvaa tekijänoikeutta. Vastaava määräys sisältyy Maailman henkisen omaisuuden järjestön WIPO:n puitteissa joulukuussa 1996 tehdyn tekijänoikeussopimuksen 5 artiklaan.

Tekijänoikeuden voimassaoloajasta säädetään tekijänoikeuslain 4 luvussa (lain 43-44 a §). Lain 43 §:n mukaan tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän tai, jos kysymys on lain 6 §:ssä tarkoitettusta yhteisteoksesta, viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.

Lain 44 §:n mukaan tekijänoikeus on voimassa 70 vuotta teoksen julkistamisvuodesta, jos teos on julkistettu ilmoittamatta tekijän nimeä taikka yleisesti tunnettua salanimeä tai nimimerkkiä. Jos teos julkaistaan osina, lasketaan tekijänoikeuden voimassaoloaika erikseen kullekin osalle. Jos tekijän henkilöllisyys selviää säännöksen mukaisen voimassaoloajan kuluessa, tulee 43 § sovellettavaksi.

Lain 44 a §:n mukaan "se, joka ensimmäisen kerran julkaisee tai julkistaa aikaisemmin julkaisemattoman tai julkistamattoman teoksen, joka on ollut Suomen lain mukaan suojattu ja jonka suoja on lakannut, saa teokseen tämän lain 2 §:n mukaisen oikeuden. Oikeus on voimassa, kunnes 25 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona teos julkaistiin tai julkistettiin."

Julkistaminen ja julkaiseminen on määritelty tekijänoikeuslain 8 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan teos katsotaan julkistetuksi, kun se on luvallisesti saatettu yleisön saataviin. Pykälän 2 momentin mukaan teos katsotaan julkaistuksi, kun sen kappaleita on tekijän suostumuksella saatettu kauppaan tai muutoin levitetty yleisön keskuuteen.

Tekijänoikeuslain sovellettavuudesta

Suomen tekijänoikeuslain sovellettavuudesta säädetään tekijänoikeuslain 8 luvussa. Lähtökohdiana on ollut, että Suomen tekijänoikeuslaki soveltuu teoksiin ja muihin aineistoihin tai suorituksiin, joilla on liittymä Suomeen. Tällaisia liittymiä ovat esimerkiksi se, että teoksen tekijä on Suomen kansalainen sekä se, että teos on ensiksi julkaistu Suomessa tai ensiksi toisessa valtiossa, mutta sen jälkeen kolmenkymmenen päivän kuluessa Suomessa.

Tekijänoikeuslain 65 §:n mukaan tasavallan presidentti voi, vastavuoroisuuden ehdolla, antaa määräyksiä tekijänoikeuslain soveltamisesta muun muassa toiseen maahan nähden. Tämän säännöksen nojalla tietyt tekijänoikeuslain säännökset on ulotettu koskemaan suojan kohteita, jotka ovat peräisin esimerkiksi Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtioista. Lisäksi Suomi kuuluu Bernin yleissopimukseen, jonka yksi keskeinen periaate on kansallinen kohtelu.

Bernin konvention 5 artiklan 1 kohdan mukaan tekijöillä on yleissopimuksessa suojattujen teostensa osalta muissa liittomaissa kuin teoksen alkuperämaassa ne oikeudet, jotka niiden maiden asianomaisissa laeissa myönnetään niiden omille kansalaisille sekä yleissopimuksessa erityisesti myönnetty oikeudet. Suomi on kuitenkin tehnyt varauman kansalliseen kohteluun suoja-ajan osalta. Suomen lain mukaista suojaa ei myönnetä sellaiselle yleissopimuksessa tarkoitettulle teokselle, jonka alkuperämaan mukainen suoja-aika on päättynyt.

Bernin sopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa todetaan muun muassa, että suojan laajuus sekä tekijän oikeuksien suojan saamiseksi käytettävissä olevat oikeuskeinot määräytyvät yksinomaan sen maan lakien mukaan, jossa suojaa vaaditaan.

Myös Yhdistynyt kuningaskunta ja Yhdysvallat kuuluvat Bernin konventioon. Edellä todetun nojalla Suomen tekijänoikeuslaki voi tulla sovellettavaksi esimerkiksi Yhdistyneen kuningaskunnan tai Yhdysvaltain kansalaisen luomaan teokseen.

Tekijänoikeuslain 49 §:n mukaisesta suojasta

Tekijänoikeuslain 5 luvussa (lain 45-50 §) säädetään eräistä tekijänoikeutta lähellä olevista oikeuksista. Lain 49 §:ssä säädetään niin sanotuista luettelosuojasta ja tietokantojen erityissuojasta. Pykälän 1 ja 2 momentin mukaan

Sillä, joka on valmistanut

- 1) luettelon, taulukon, ohjelman tai muun sellaisen työn, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, tai
 - 2) tietokannan, jonka sisällön kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on edellyttänyt huomattavaa panostusta,
- on yksinomainen oikeus määrätä työn koko sisällöstä tai sen laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisesta osasta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla ne yleisön saataviin.

Edellä 1 momentissa säädetty oikeus on voimassa, kunnes 15 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ valmistui, tai jos työ saatettiin yleisön saataviin ennen tämän ajanjakson päättymistä, 15 vuotta siitä vuodesta, jona työ saatettiin ensimmäisen kerran yleisön saataviin.

Lain 49 §:n 3 momentin mukaan pykälän 1 momentissa tarkoitettuun työhön sovelletaan vastaavasti, mitä muun muassa lain 2 §:n 2 ja 3 momentissa ja 8 §:ssä säädetään. Jos työ tai sen osa on tekijänoikeuden kohteena, tekijänoikeuteen voidaan vedota. Pykälän 4 momentin mukaan sopimuksen ehto, jolla 1 momentissa tarkoitettun julkistetun työn valmistaja estää työn laillista käyttäjää käyttämästä sen sisällön laadullisesti tai määrällisesti arvioiden epäolennaista osaa mihin tahansa tarkoitukseen tai rajoittaa tällaista käyttöä, on tehoton.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukainen suojasäännös, niin sanottu luettelosuoja, on sisältynyt tekijänoikeuslain 49 §:ään nykyisen tekijänoikeuslain säätämisestä alkaen.

Tekijänoikeuslain valmistelutöiden mukaan lain 49 §:n luettelosuojasäännös on tarkoitettu suojaamaan erinäisiä tuotteita, joiden aikaansaaminen vaatii tiettyä vaivaa, ammattitaitoa ja pääomaa ja jotka olematta teoksia tekijänoikeudellisessa mielessä kuitenkin ovat niitä lähellä. Valmistelutöissä todetaan, että suojaa jäljentämistä vastaan voidaan pitää perusteltuna edellyttäen, että työhön on erikoisella tavalla yhdistelty suuri määrä tietoja. (komiteanmietintö 1957:5, s. 33)

Esimerkkeinä luettelosuoja saavista töistä voidaan mainita myyntiluettelot, näyttelyluettelot, osoitekalenterit, aikataulut ja erityiset laskentataulukot edellyttäen, että niissä on yhdisteltynä suuri määrä tietoja. Suoja voi kohdistua myös kokoelman osaan, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja. Luettelosuojakin kohdistuu vain itse luetteloon tai muuhun sellaiseen työhön mutta ei siihen yhdistelyihin yksittäisiin tietoihin.

Luettelosuoja syntyy luettelon valmistajalle. Lain valmistelutöistä ei käy ilmi, mitä valmistajalla luettelosuojan yhteydessä on tarkoitettu. Tekijänoikeuskomitean IV osamietinnössä (komiteanmietintö 1987:8, s. 136-137) on todettu, että luettelon valmistajana pidetään yleensä sitä juridista tai fyysistä henkilöä, joka on taloudellisesti vastuussa luettelon kokoamisesta. Siten luettelosuoja voi alun perin kuulua myös juridiselle henkilölle. Käytännössä suuri osa luetteloista kootaan yrityksissä tai yhteisöissä, joita siten on pidettävä luetteloiden valmistajina. Tältä osin luettelosuoja poikkeaa selvästi tekijänoikeussuojasta, joka voi syntyä alun perin vain fyysiselle henkilölle.

Tekijänoikeuslain 64 §:n 7 momentin nojalla luettelosuojasäännöstä sovelletaan työhön, joka ensiksi on julkaistu Suomessa. Tämä soveltamiskriteeri annettiin lainmuutoksella (446/1995), joka tuli voimaan 1.5.1995. Aikaisemman lain (648/1974) mukaan 49 §:ää sovellettiin, jos se, jonka oikeus oli kysymyksessä, oli Suomen kansalainen tai suomalainen yhteisö, jos hänellä oli Suomessa vakituinen asuinpaikka taikka jos työ ensiksi oli julkaistu Suomessa.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt luettelosuojaa muun muassa lausunnoissa 1987:16, 1989:3, 1996:5, 1996:15 ja 1996:19. Esimerkiksi launnossa 1996:15 tekijänoikeusneuvosto katsoi, ettei asiakirjamallitiedostoiksi pakattu tavallisimpien yrityskäytössä tarvittavien asiakirjamallien muodostama kokonaisuus yltänyt teostasoon. Sen sijaan asiakirjamallien muodostama kokonaisuus oli tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitettu "muu sellainen työ".

Tietokantojen suojusta

Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin 2 kohdan mukainen niin sanottu tietokantojen erityissuoja lisättiin tekijänoikeuslakiin lainmuutoksella (250/1998), joka tuli voimaan 15.4.1998. Lainmuutoksella tekijänoikeuslaki muutettiin vastaamaan tietokantojen oikeudellisesta suojusta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 96/9/EY (jäljempänä tietokantadirektiivi). Lainmuutos (250/1998) perustui hallituksen esitykseen (170/1997 vp).

Hallituksen esityksen (170/1997 vp) mukaan erityisesti tietokoneympäristössä on tietojen kokoelmia ryhdytty kutsumaan tietokannoiksi. Tietokannan keskeisiin ominaisuuksiin kuuluu se, että tietokantaan kootut tiedot ovat järjestelmän avulla helposti ja nopeasti haettavissa. Ei ole välttämätöntä, että tietokanta on tietokoneen muistissa tai muulla digitaalisella tallenteella. Tietokanta voi olla tulostettu tai alunperin tuotettu paperille tai muuhun analogiseen alustaan tai välineeseen. (esitys s. 6)

Tietokantadirektiivi sisältää säännökset tietokantoihin kohdistuvan tekijänoikeussuojan yhdenmukaistamisesta sekä säännökset uudesta tietokantojen erityissuojasta. Direktiivin soveltamisalaa koskeviin säännöksiin sisältyy myös tietokannan määritelmä.

Suomenkielisen direktiivin 1 artiklan 2 kohdan mukaan "direktiivissä tietokannalla tarkoitetaan teosten, tietojen ja muiden itsenäisten aineistojen kokoelmaa, jotka on järjestetty järjestelmällisellä tai menetelmällisellä tavalla ja johon elektronisesti tai muulla tavoin on mahdollistettu yksilöllinen pääsy" ("a collection of independent works, data or other materials arranged in a systematic or methodical way and individually accessible by electronic or other means"). Saman artiklan 3 kohdan mukaan direktiivin mukaista suoja ei sovelleta tietokoneohjelmiin, joita käytetään elektronisen pääsymahdollisuuden sisältävien tietokantojen valmistamiseen tai niiden käyttämiseen.

Direktiivin johdanto-osassa on direktiivin soveltamisalaa selventäviä kohtia. Johdanto-osan 17

kappaleen mukaan tietokannalla tarkoitetaan kaikkia kirjallisia, taiteellisia, musiikillisia tai vastaavia teoskokoelmia, tai tekstiä, ääntä, kuvia, lukuja, tosiasioita ja tietoja sisältäviä kokoelmia. Kokoelmien on oltava teosten, tietojen tai muiden itsenäisten aineistojen kokoelmia, jotka on järjestetty järjestelmällisellä tai menetelmällisellä tavalla ja joihin on mahdollistettu yksilöllinen pääsy ("whereas it should cover collections of independent works, data or other materials which are systematically or methodically arranged and can be individually accessed"). Tästä seuraa, että audiovisuaalisen, elokuvallisen, kirjallisen tai musiikillisen teoksen tallentaminen sellaisenaan ei kuulu direktiivin soveltamisalaan.

Johdanto-osan 19 kappaleen mukaan useista musiikkiesitysten tallenteista muodostuva CD-kooste ei pääsääntöisesti kuulu direktiivin soveltamisalaan, koska se ei täytä tekijänoikeudellisen suojan edellytyksiä eikä siihen myöskään liity tietokantojen erityissuojan edellyttämää riittävää investointia.

Johdanto-osan 20 kappaleen mukaan direktiivissä tarkoitettua suojaa sovelletaan myös tiettyjen tietokantojen toiminnalle tai käyttämiselle välttämättömiin osiin, kuten sanastoihin tai hakemistojärjestelmiin.

Johdanto-osan 21 kappaleen mukaan direktiivissä tarkoitettu suoja koskee tietokantoja, joissa teokset, tiedot tai muu aineisto on järjestetty järjestelmällisellä tai menetelmällisellä tavalla. Suojan saaminen ei kuitenkaan edellytä, että nämä aineistot on fyysisesti tallennettu muistiin jäsenneyllä tavalla.

Direktiivin tekijänoikeussuojaa koskevan 3 artiklan 1 kohdan mukaan tietokannat, jotka aineiston valinnan tai järjestämisen perusteella muodostavat tekijän omaperäisen henkisen luomuksen, saavat sellaisenaan tekijänoikeussuojaa. Muita perusteita ei saa soveltaa määrittäessä, voidaanko ne suojata. Saman artiklan 2 kohdan mukaan direktiivillä säädetty tietokantojen tekijänoikeudellinen suoja ei ulotu tietokantojen sisältöihin eikä rajoita sisältöihin kohdistuvia muita oikeuksia.

Direktiivin 5 artiklassa luetellaan tietokantaan kohdistuvaan tekijänoikeuteen kuuluvat yksinoikeudet. Hallituksen esityksen mukaan tekijänoikeuslain 2 § täyttää direktiivin 5 artiklan yksinoikeuksia koskevat vaatimukset (esitys s. 10).

Direktiivin johdanto-osan 41 kappaleen mukaan tietokantojen erityissuojaa saavan tietokannan valmistaja on henkilö, jonka aloitteesta ja riskillä investoinnit tehdään.

Direktiivin 7 artiklan 4 kohdan nojalla tietokantojen erityissuoja ei rajoita tietokantojen sisältöön kohdistuvia oikeuksia.

Lainmuutoksella (250/1998) tekijänoikeuslakiin otettiin säännökset, joiden mukaan työ- tai virkasuhteesta johtuvia tehtäviä täytettäessä luotuihin tietokantoihin kohdistuva tekijänoikeus siirtyy työnantajalle samalla tavoin kuin tekijänoikeus tietokoneohjelmaan. Tekijänoikeuslain 49 §:ään lisättiin erityinen kohta, joka koskee direktiivin mukaista erityissuojaa saavia tietokantoja. Luettelosuojaa saavien töiden suoja laajentui kattamaan myös yleisön saataviin saattamisen. Luettelosuojan suoja-aikaa koskevat säännökset yhdenmukaistettiin direktiivin säännösten kanssa. Direktiivin mukaista erityissuojaa saavien tietokantojen suoja ulotettiin koskemaan kaikkia Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtioista peräisin olevia tietokantoja. Direktiivin kansallisen täytäntöönpanon yhteydessä suojatuiksi tuli tietokantoja, jotka eivät aikaisemmin ole olleet suojattuja tai joiden suoja on lakannut. Tähän liittyen lainmuutokseen sisältyi tarvittavat siirtymäsäännökset.

Hallituksen esityksen mukaan tietokantadirektiivi ei aseta estettä sille, että Suomen tekijänoikeuslakia voidaan soveltaa myös muihin kuin direktiivissä tarkoitettuihin tietokantoihin. Hallituksen esityksessä ei esitetty tekijänoikeuslain 1 §:ään lisättäväksi mainintaa tietokannoista. Esityksen mukaan tekijänoikeuslaki soveltuu ilman erityistä mainintaakin tietokantoihin ja muihin kokoelmiin, jotka täyttävät suojan saamisen yleiset edellytykset. Tekijänoikeuslakiin ei esitetty myöskään otettavaksi tietokannan määritelmää. Esityksen mukaan ehdotettavien muutosten kytkentä tietokantadirektiiviin antaa riittävän tulkintavaikutuksen. (esitys s. 9)

Lailla (250/1998) muetetun tekijänoikeuslain 64 §:n 7 momentin mukaan tietokantojen erityis-suojaa sovelletaan työhön, jonka valmistanut henkilö on Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalainen tai jonka valmistajalla on vakinainen asuinpaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Lisäksi säännöstä sovelletaan työhön, jonka valmistaja on Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion lainsäädännön mukaisesti perustettu yhtiö tai elinkeinonharjoittaja, jonka kotipaikka, keskushallinto tai pääasiallinen toimipaikka on Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Tiettyjen lisäkritereiden täyttymistä edellytetään, jos tällaisella yhtiöllä tai elinkeinonharjoittajalla on ainoastaan kotipaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

Lainmuutoksen (250/1998) voimaantulo- ja siirtymäsäännösten mukaan uutta lakia sovelletaan myös teoksiin, jotka on luotu ennen lain voimaantuloa, ja lain 49 §:ssä tarkoitettuihin suojan kohteisiin, jotka on valmistettu ennen lain voimaantuloa. Lain 49 §:ssä tarkoitetut suojan kohteet, jotka on valmistettu 31 päivän joulukuuta 1982 jälkeen, ovat suojattuja 1 päivään tammikuuta 2013.

Ennen uuden lain voimaantuloa tehtyihin toimiin sekä hankittuihin oikeuksiin ja tehtyihin sopimuksiin sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Siirtymäsäännösten mukaan lain 49 §:ssä tarkoitettujen suojan kohteiden kappaleita, jotka on valmistettu ennen uuden lain voimaantuloa uuden lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti, saa edelleenkin levittää ja näyttää julkisesti. Tekijänoikeuslain 19 §:n 2 momentin säännöksiä teoksen kappaleiden edelleen levittämistä vuokraamalla tai siihen verrattavalla oikeustoimella sovelletaan kuitenkin 49 §:n 3 momentin mukaisesti myös suojan kohteiden kappaleisiin, jotka on valmistettu ennen uuden lain voimaantuloa. Oikeus määrätä tietokantojen kappaleiden vuokrauksesta on siten voimassa myös ennen uuden lain voimaantuloa valmistettujen kappaleiden osalta.

Lisäksi siirtymäsäännösten mukaan "joka on ennen tämän lain voimaantuloa valmistamalla kappaleita sellaisesta 49 §:ssä tarkoitettusta suojan kohteesta, joka ei ollut suojattu ennen tämän lain voimaantuloa, tai saattamalla sellaista yleisön saataviin tavalla, joka on vaatinut olennaisia toimenpiteitä, ryhtynyt käyttämään sellaista suojan kohdetta, saa lain säännösten estämättä saattaa aloitetun käytön loppuun tavanomaisessa ja käytön kannalta tarpeellisessa laajuudessa vuoden 1999 loppuun mennessä. Mitä edellä säädetään aloitetun käytön loppuun saattamisesta, koskee myös sitä, joka on vastaavissa olosuhteissa ryhtynyt olennaisiin toimenpiteisiin valmistukseen suojan kohteesta kappaleita tai saattaakseen sitä yleisön saataviin. Näiden säännösten perusteella valmistettuja kappaleita saa edelleenkin levittää ja näyttää julkisesti. Niihin sovelletaan kuitenkin tekijänoikeuslain 19 §:n 2 momentin säännöksiä tämän lain 49 §:n 3 momentin mukaisesti."

Tietokoneella luettavassa muodossa oleva kirjekokoelma

Tekijänoikeusneuvosto toteaa aluksi, että tässä lausunnossa tarkastellaan kirjekokoelmaa haakuohjelmasta erillisenä aineistona. Lausunnossa keskitytään nimenomaan kirjekokoelmaan liittyviin tekijänoikeudellisiin kysymyksiin.

Lisäksi tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sen toimivaltaan tekijänoikeuslain 55 §:n nojalla kuuluu antaa lausuntoja Suomen tekijänoikeuslain soveltamisesta. Neuvosto ei voi ottaa kantaa siihen, miten esillä olevia kysymyksiä arvioidaan jonkin muun maan lainsäädännön nojalla.

Vastaukset hakijan esittämiin kysymyksiin (kysymykset toistetaan samalla selvyyden vuoksi):

1. Tuotetun elektronisen korpuksen teostaso:

Mikä kaikki on tietokonemuotoisen korpuksen tekijänoikeussuojaan oikeuttavaa toimintaa?

Onko tällaista toimintaa vain tieteellinen työ?

Teoksia, tietoja tai muuta aineistoa sisältävät kokoelmat voivat olla tekijänoikeudella suojattuja tekijänoikeuslain 1 §:n nojalla. Kokoelmiin, jotka muodostuvat teoksista tai teosten osista, liittyy selventävänä säännöksenä lain 5 §. Kokoelma voi saada suojaa myös tekijänoikeuslain 49 §:n nojalla. Tekijänoikeudella tai tekijänoikeuslain 49 §:n nojalla suojattava kokoelma voi olla teknisesti erilaisissa muodoissa, kuten tiedostoina tai tietokantoina tietokonelevykkeelle, tietokoneen muistiin tai cd-rom:lle tallennettuna taikka paperille painettuna.

Edellytyksenä lain 1 §:n mukaiselle suojalle on se, että kokoelmaa voidaan pitää tekijänsä luovan ilmaisun omaperäisenä tuloksena. Tekijänoikeussuojaa saava kokoelma ilmentää kokoelman tekijän luovaa panosta. Kokoelman tekijän luova panos ilmenee erityisesti kokoelmaan sisällytetyn aineiston valikoinnissa tai järjestämisessä. Omaperäisyyttä ei ilmennä kokoelma, joka on saatu aikaan täysin mekaanisen työskentelyn tuloksena.

Lausuntopyyntöön kohteena oleva aineisto on yksityishenkilöiden kirjeistä muodostuva kokoelma, joka on saatettu tietokoneella luettavissa olevaan muotoon tietokantana käytettäväksi. Kokoelmaa voidaan käyttää hakemiston avulla. Kokoelmaan sisältyvä aineisto on jaettu tiedostoihin sekä kirjoittaja- että editiokohtaisesti. Tiedostoihin sisältyvien kirjeiden alussa on lueteltu tietyin lyhennyskoodein kirjeisiin liittyvät taustatiedot. Varsinaisten kirjetekstien sisällä on käytetty tiettyjä koodeja viittaamaan esimerkiksi tiettyihin kirjainmerkkeihin. Koodeja ja taustatietoja on käytetty myös niissä painetuissa kirjekokoelmissa (editioissa), joista kirjeitä on otettu lausunnonpyytäjien tekemään kokoelmaan. Editioissa oleva kronologinen järjestys on suurelta osin säilytetty lausunnonpyytäjien kokoelmassa.

Kokoelma on muodostettu kielentutkimuksen tarpeita varten. Tekijänoikeusneuvoston saaman selvityksen mukaan tämä lähtökohta on vaikuttanut kokoelmaan sisällytettävän aineiston valinnassa. Valintaprosessissa on otettu huomioon editioiden luotettavuus ja laatu. Myös editioissa olevien aineistojen sosiolingvistinen edustavuus, kuten kirjeiden kirjoittajien ikä, asema ja sukupuoli sekä maantieteellinen sijottautuminen on otettu huomioon. Lisäksi valinnassa on vaikuttanut esimerkiksi editioissa saatavissa olevan kirjeaineiston määrä kielentutkimuksen tarpeita ajatellen. Saadun selvityksen mukaan valinnassa on ollut mukana satoja editioita, joista noin sadasta on valittu kirjeitä kokoelmaan. Kokoelmassa on yhteensä 6000 kirjettä 799 kirjoittajalta.

Saadun selvityksen perusteella kokoelman suunniteltu käyttötarkoitus on siten vaikuttanut kokoelmaan sisällytettävän aineiston valinnassa käytettyihin kriteereihin. Toisaalta tekijänoikeusneuvoston saaman käsityksen mukaan näiden kriteerien valikoitumisen jälkeenkin on kokoelman aikaansaamiseksi täytynyt suorittaa muun muassa aineiston luotettavuuden ja edustavuuden arviointia kielentutkimuksen kannalta ja ainakin jossakin määrin myös lähtökohtaisesti mukaan kelpuutettujen editioiden sisällä olevien tekstien valikoitua.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että kokoomateoksen teoskynnys ei tietokantadirektiivin kansallisen voimaansaattamisen yhteydessä ole muuttunut minkään teoslajin osalta. Teokselle asetettavia vaatimuksia arvioidaan edelleen vakiintuneiden kriteerien mukaan eikä tietokantojen erityissuojaa sellaisenaan vaikuta kynnyksen arviointiin. Direktiivin kansallisen voimaansaattamisen jälkeen on myös riidatonta, että vain tietokannat, jotka aineiston valinnan tai järjestämisen perusteella ovat omaperäisiä, saavat tekijänoikeussuojaa.

Ottaen huomioon teoskynnyksen harkinnan perusteet sekä saadusta selvityksestä ilmenevät tarkasteltavan kirjekokoelman laajuus ja aineiston valinnan omaperäisyys, joka liittyy niin kirjeiden kuin niiden kirjoittajienkin valintaan, neuvosto katsoo, että lausuntopyynnön kohteena olevaa kirjekokoelmaa voidaan pitää tekijänoikeuslain 1 ja 5 §:ssä tarkoitettuna kokoomateoksena.

Kokoelman tekijänoikeus kohdistuu itse kokoelmaan. Se ei rajoita kokoelmassa oleviin aineistoihin kohdistuvia tekijänoikeuksia. Kokoelman tekijänoikeus ulottuu vain kokoelman sellaisen, tai niin laajan, osan tekijänoikeudellisesti suojattuun käyttöön, jossa ilmenee kokoelman omaperäisyys.

2. Tuotetun elektronisen korpuksen tekijänoikeudet:

Mitkä ovat projektin rahoittajien eli Suomen Akatemian ja Y:n yliopiston tai työn suorituspaikan eli englannin kielen laitoksen mahdolliset oikeudet aineistoon?

Tekijänoikeus syntyy teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. Tekijänoikeus syntyy teoksen tekijälle myös silloin, kun teos on luotu työ-, virka- tai toimeksiantosuhteessa. Tekijänoikeuslain 40 b §:ssä on kuitenkin oletettasäännös työ- tai virkasuhteessa luotuun tietokoneohjelmaan ja siihen välittömästi liittyvään teokseen olevan tekijänoikeuden siirtymisestä työnantajalle. Oikeudet siirtyvät säännöksen nojalla, ellei toisin ole sovittu.

Lain 40 b §:n mukainen oletettasäännös on lainmuutoksella (250/1998) ulotettu koskemaan myös tietokantaa, joka on luotu täytettäessä työ- ja virkasuhteesta johtuvia tehtäviä. Tällaiseen tietokantaan tulee sovellettavaksi myös 40 b §:n 2 momentti. Sen mukaan oletettasäännöstä ei sovelleta sotilasopetuslaitoksia lukuun ottamatta korkeakoulun opetus- ja tutkimustyössä itsenäisesti toimivan tekijän luomaan tietokantaan eikä siihen välittömästi liittyvään teokseen.

Lainmuutokseen sisältyvien siirtymäsäännösten mukaan ennen lain voimaantuloa (15.4.1998) tehtyihin toimiin ja sopimuksiin sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Tietokantaan olevan tekijänoikeuden siirtymisestä työnantajalle on toki voitu ja voidaan sopia.

Myös teoksen aikaansaavan toiminnan rahoittajalla tai toiminnalle suorituspaikan tarjoavalla taholla voi olla teokseen vain tekijältä tai tekijöiltä siirtyneitä tekijänoikeuksia. Tekijänoikeuslaissa ei ole oletettasäännöksiä tekijänoikeuden siirtymisestä rahoittajalle tai suorituspaikan tarjoavalle taholle. Oikeudet voivat siirtyä näille tahoille (vain) tekijänoikeuden luovutuksen perusteella.

Sen osalta, ketä voidaan pitää lausuntopyynnön kohteena olevan kirjekokoelman tekijänä, tekijänoikeusneuvosto viittaa lausunnossa edellä selostettuun. Teoksen tekijänä pidetään sen aikaansaamiseen luovalla panoksella osallistunutta henkilöä. Edellä on selvitetty sitä, missä muodossa kokoelman tekijän luovuus ilmenee. Lausuntopyynnössä tarkoitettussa kokoelmassa voi olla kysymys useamman tekijän luomasta, tekijänoikeuslain 6 §:ssä tarkoitettusta teoksesta.

3. Käytettyjen editioiden tekijänoikeudet:

Vaikuttaako kustakin teoksesta käytetyn aineiston määrä tekijänoikeuteen?

Mitkä ovat tekijänoikeuden aikarajat Euroopan unionissa ja Yhdysvalloissa ja miten niitä sovelletaan korpuksen osalta?

Mitkä ovat esimerkiksi vanhojen editioiden uusintapainosten tekijänoikeudet?

Tekijänoikeus kokoelmaan ei rajoita kokoelmaan sisältyviin aineistoihin olevia tekijän- tai lähioikeuksia. Kokoelman tekijän on siten huomioitava kokoelmassa käytettävään aineistoon olevat oikeudet.

Yksittäiset kirjeet

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että yksityishenkilöiden kirjeet usein heijastavat kirjoittajansa persoonallisuutta ja ne ovat tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuja teoksia. Suomen tekijänoikeuslaki voi tulla sovellettavaksi esimerkiksi Englannin kansalaisen luomaan teokseen. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lausuntopyynnön kohteena olevaan kokoelmaan sisältyvät yksityishenkilöiden kirjeet ovat kuitenkin niin vanhoja, 1400-1600 luvuilta, ettei niihin enää voi tekijänoikeuslain 1 §:n nojalla olla voimassa tekijänoikeutta. Yksittäisiä kirjeitä voidaan siten hyödyntää vapaasti.

Painetut kirjekokoelmat (editiot)

Tekijänoikeussuoja

Tekijänoikeusneuvoston saaman selvityksen mukaan lausuntopyynnön kohteena olevaan kokoelmaan on otettu kirjemateriaalia aikaisemmin painetuista kirjekokoelmista. Kirjeet on julkaistu julkaisusarjoissa Englannissa ja Yhdysvalloissa. Nämä kirjekokoelmat voivat saada suojaa kokoomateoksina lausunnossa edellä selostetun mukaisesti. Suomen tekijänoikeuslaki voi tulla sovellettavaksi esimerkiksi Englannin tai Yhdysvaltojen kansalaisen luomaan kokoomateokseen.

Tekijänoikeus kokoomateokseen ulottuu vain kokoelman sellaiseen osaan, jossa kokoelman omaperäisyys ilmenee. Käytännössä tämä johtaa usein siihen, että suoja kattaa vain tilanteet, joissa kokoomateosta käytetään joko kokonaisuudessaan tai suurelta osin.

Tekijänoikeus kokoomateokseen ei ulotu teokseen otettuihin yksittäisiin aineistoihin. Niitä saa hyödyntää ja esimerkiksi korjata kokoomateoksen tekijänoikeuden estämättä. Kokoomateoksen tekijän oikeus ei myöskään estä sisällyttämästä toiseen teokseen sellaista kokoomateoksen osaa, jossa tietyn henkilön kaikki saatavissa olevat kirjeet on toisinnettu mahdollisimman autenttisesti kronologisessa järjestyksessä.

Lähioikeussuoja

Vaikka tietty kokoelma tai sen osa ei olisi tekijänoikeudella suojattu, se voi saada tekijänoikeuslain 49 §:n mukaista suojaa. Edellytyksenä luettelosuojalle on, että luettelossa tai muussa työssä on yhdisteltyä suuri määrä tietoja. Luettelosuoja voi syntyä suoraan oikeushenkilölle.

Edellä on käynyt ilmi, että luettelosuojaa sovelletaan työhön, joka ensiksi on julkaistu Suomessa. Koska luettelosuoja on puhtaasti kansallista suojaa - kansainvälisiin sopimuksiin ei sisälly luettelosuojaa koskevia määräyksiä - ensiksi Englannissa tai Yhdysvalloissa julkaistut työt eivät ole suojattuja lain 49 §:n mukaisen luettelosuojasäännöksen nojalla.

Tietokantadirektiivin kansallisen voimaansaattamisen myötä kirjassa painettuina olevien kokoelmien voidaan tulkita olevan tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja tietokantoja eli itsenäisten aineistojen (kirjeiden) systemaattisesti (esimerkiksi kronologisesti) järjestettyjä kokoelmia, joissa yksittäisiin kirjeisiin on esimerkiksi sisällysluettelon avulla yksilöllinen pääsy.

Lailla (250/1998) muutetun 64 §:n 7 momentin mukaan 49 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista suojaa sovelletaan tietokantaan, jolla lausunnossa edellä selostetun mukaisesti on liittymä Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon. Suomen tekijänoikeuslaki voi siten tulla sovellettavaksi tietokantaan, jolla on vaadittava liittymä esimerkiksi Yhdistyneeseen Kuningaskuntaan.

Tapauskohtaisesti on ratkaistava, onko kyseessä 49 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla suojaa saava tietokanta ja onko kyseessä kappaleen valmistaminen työn koko sisällöstä tai sen laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisesta osasta ja tällaisen aineiston yleisön saataviin saattamisesta.

Lakia (250/1998) sovelletaan myös ennen lain voimaantuloa valmistettuihin suojan kohteisiin. Lain 49 §:ssä tarkoitettujen suojan kohteiden, jotka on valmistettu vuonna 1983 tai sen jälkeen, ovat suojattuja vuoden 2012 loppuun.

Lausuntopyynnön kohteesta saadun selvityksen mukaan se on valmistettu vuosina 1993-1997 eli ennen tekijänoikeuslain muutoksen (250/1998) voimaantuloa. Siirtymäsäännösten nojalla ennen lainmuutoksen voimaantuloa tehtyihin toimiin ja hankittuihin oikeuksiin sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Siten uuteen tietokantojen erityissuojaan ei voida vedota esimerkiksi ennen lainmuutoksen voimaantuloa tapahtuneen kappaleiden valmistamisen osalta. Siirtymäsäännösten nojalla esimerkiksi suojan kohteiden kappaleita, jotka on valmistettu ennen ehdotetun lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaisesti, saa edelleenkin levittää ja näyttää julkisesti. Tekijänoikeuslain 19 §:n 2 momenttiin tehdyn viittauksen perusteella oikeus määrätä tietokantojen kappaleiden vuokrauksesta on kuitenkin voimassa myös ennen uuden lain voimaantuloa valmistettujen kappaleiden osalta.

Tekijänoikeuslain mukainen tekijänoikeuden voimassaoloaika on muutettu vastaamaan tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajan yhdenmukaistamisesta annettua -neuvoston direktiiviä 93/98/ETY. Direktiivistä johtuvat muutokset toteutettiin Suomessa lainmuutoksella (1654/1995), joka tuli voimaan 1.1.1996. Tekijänoikeuden voimassaoloaika pidennettiin 50 vuodesta 70 vuoteen. Suojan piiriin tuli uudelleen teoksia, joihin tekijänoikeudet olivat jo lakanneet. Lainmuutos sisälsi tarvittavat siirtymäsäännökset.

Aikaisemmin julkaistujen kokoelmien uusintapainokset voivat sisältää tekijänoikeudellisesti edelleen suojattuja aineistoja. Tekijänoikeudet tai lähioikeudet kokoelmaan ja siihen sisältyvään aineistoon ovat painosten välillä voineet kuitenkin joiltakin osin lakata olemasta voimassa. Voimassa olevat oikeudet voivat uuden painoksen osalta olla eri oikeudenhaltijoilla kuin aikaisemman painoksen osalta. Tietyn tuotteen julkaiseminen uudestaan täysin samanlaisena kuin aikaisemmin, ilman uutta luovuutta tai muuta tekijänoikeuslaissa säädetyn suojan perustetta, ei saa aikaan suojaajan pidentymistä tai kokonaan uutta suoja-aikaa.

4. Tekijänoikeudet tarkastettuihin editioihin ja projektin jäsenten itse alkuperäiskäsikirjoituksesta tekemiin editioihin:

Käytettyjen painettujen editioiden luotettavuutta tarkastettaessa joihinkin editioihin jouduttiin

tekemään korjauksia. Missä vaiheessa tekijänoikeus siirtyy korjaajalle? Ryhmä on tarkastanut ja joissakin tapauksissa editoinut uudelleen materiaalia. Mikä on näin korjattujen ja tarkastettujen tekstien tekijänoikeudellinen asema? Mikä on ryhmän jäsenten kokonaan itse alkuperäiskäsikirjoituksista tekemien editioiden tekijänoikeudellinen asema?

Tekijänoikeusneuvoston saaman käsityksen mukaan projektin tekemällä työllä on pyritty alkuperäiskirjeiden mahdollisimman tarkkaan toisintamiseen. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, ettei tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettua tekijänoikeutta synny toisten luomien teosten mahdollisimman tarkan toisintamisen perusteella.

Aineistojen keruu-, korjaus- ja tarkistamistyön tuloksena voidaan aikaansaada tekijänoikeuslain 49 §:n mukaan suojattava luettelo tai muu sellainen työ taikka tietokanta. Samalla taholla voi olla sekä tekijänoikeus kokoelmaan kokonaisuutena luovan panoksen perusteella että lain 49 §:n mukainen suoja joihinkin kokoelman osiin yhdistelyn tai panostuksen perusteella. Nämä oikeudet eivät rajoita kokoelmaan sisältyviin yksittäisiin aineistoihin olevia oikeuksia.

5. Vaikuttaako julkaisukanava (CD-ROM, WWW) tekijänoikeussuojaan?

Korpus on tarkoitettu vain tutkimuskäyttöön. Onko ryhmällä vastuu (yrittää) valvoa aineiston myöhempää käyttöä esimerkiksi Internetissä, muun muassa estää sen kaupallinen hyödyntäminen?

Teosten ja muiden suojan kohteiden käyttäminen digitaalisessa verkkoympäristössä on ollut viime aikoina maailmanlaajuisen pohdinnan kohteena. Suomessa sovelletaan nykyistä tekijänoikeuslakia lain mukaisten suojan kohteiden käyttöön myös verkkoympäristössä. Tekijänoikeuslaissa ei ole erityisiä verkkoympäristöä koskevia säännöksiä.

Tekijänoikeuslain mukaan tekijänoikeuden- ja tekijänoikeuslain 49 §:n mukaisten oikeuksien haltijoilla on oikeus, tietyin rajoituksin, päättää suojan kohteiden kappaleiden valmistamisesta ja niiden yleisön saataviin saattamisesta. Saatettaessa tekijänoikeudellisesti suojattuja aineistoja yleisön saataville verkkoympäristössä on otettava huomioon se, että aineistot voivat siten levitä laajalle ja niiden käyttöä voi olla vaikea valvoa. Kiistatilanteisiin voi tulla sovellettavaksi muiden maiden lakeja. Tekijänoikeuslailla suojattuja oikeuksia loukattaessa oikeudenhaltijalle aiheutuvat vahingot voivat olla suuria.

Tekijänoikeuslain 7 luvussa säädetään rangaistuksista ja korvausvelvollisuudesta. Tekijänoikeusrikoksesta säädetään 56 §:n viittaussäännöksen mukaisesti rikoslain 49 luvun 1 §:ssä. Tekijänoikeusrikkomuksesta säädetään tekijänoikeuslain 56 a §:ssä. Tekojen rikosoikeudellista luonnetta arvioitaessa tulevat sovellettaviksi rikosoikeudelliset periaatteet. Tekijänoikeuslain 57 §:ssä säädetään korvausvelvollisuudesta, joka seuraa tekijänoikeuden loukkaamisesta. Säännöksen 1 momentin mukainen hyvitysvelvollisuus voi seurata vilpittömässä mielessäkin tapahtuneesta suojan kohteen käytöstä.

6. Mihin ei-kaupallisen elektronisen korpuksen tekijänoikeus oikeuttaa?

Onko projektilla mahdollisesti oikeus rajata myös aineiston tarkempi tieteellinen käyttötarkoi-

tus? Vaikka korpus on ei-kaupallinen, ovatko tekijät tai projektin suorituspaikka oikeutettuja kattamaan omat, aineiston levityksestä (myös levityskelpoiseen kuntoon saattamisesta) aiheutuvat kulunsa korpuksen jakelukustannuksilla?

Teoksina suojataan kaikkia omaperäisiä luovan työn tuotteita niiden ei-kaupallisesta tai kaupallisesta käyttötarkoituksesta riippumatta. Myöskään tekijänoikeuslain 49 §:n mukainen suoja ei riipu suojan kohteen käyttötarkoituksen kaupallisuudesta tai ei-kaupallisuudesta. Tekijänoikeuslain 2 ja 3 § sisältävät keskeiset säännökset tekijänoikeuden sisällöstä ja lain 49 § sisältää säännökset luettelosuojan ja tietokantojen erityissuojan sisällöstä. Tekijänoikeuslain 2 luku sisältää lukuisia rajoituksia tekijän oikeuteen. Useat näistä säännöksistä soveltuvat viittaussäännöksen nojalla myös lain 49 §:n mukaiseen suojan kohteeseen. Lain 2 luvun mukaisia tekijänoikeutta rajoittavia säännöksiä ovat muun muassa kappaleiden valmistamista yksityiseen käyttöön koskeva 12 §, levitysoikeuden raukeamista koskeva 19 § ja sitaattioikeutta koskeva 22 §.

Oikeuksia luovutettaessa sopijapuolet voivat sopia luovutuksen ehdoista. Oikeuksia luovuttaessaan tekijä tai muu oikeudenhaltija voi edellyttää korvauksen maksamista.

7. Mitkä ovat korpuksen kokoajien oikeudet ja velvollisuudet ennen kohdassa 3 mainittujen tekijänoikeuksien selvittämistä, etenkin jos käyttöoikeus evätään? Onko korpuksen käyttö sallittua vain ryhmän piirissä? Onko rajoitettu omalla laitoksella tapahtuva käyttö sallittu? Onko aineiston kopiointi ryhmän ulkopuoliseen käyttöön sallittu?

Lausunnossa edellä esitetystä ilmenevät tekijän ja lain 49 §:n nojalla suojattavan tuotteen valmistajan lähtökohtaiset oikeudet. Suojan kohteiden kappaleiden valmistaminen ilman oikeudenhaltijan lupaa voi olla sallittua tekijänoikeuslain 2 luvussa olevan tekijänoikeuden rajoituksen nojalla. Rajoitussäännöksen soveltuvuus on ratkaistava viime kädessä tapauskohtaisella harkinnalla. Kappaleiden valmistaminen teoksesta ilman tekijän lupaa ja ilman korvauksen maksamista on sallittua tekijänoikeuslain 12 §:n nojalla. Lain 49 § sisältää viittauksen 12 §:ään. Lain 12 §:n mukaan jokainen saa valmistaa julkistetusta teoksesta muutaman kappaleen yksityistä käyttöönsä varten. Säännöksen nojalla omaan käyttöön valmistettua teoksen kappaletta ei ole lupa käyttää muuhun tarkoitukseen. Pykälän säännökset eivät koske tietokoneella luettavassa muodossa olevan kappaleen valmistamista tällaisessa muodossa olevasta tietokannasta.

Siltä osin kuin lausuntopyynnön kohteena olevaan kokoelmaan sisältyviin aineistoihin soveltuu tietokantojen erityissuoja, tekijänoikeusneuvosto viittaa kolmanteen kysymykseen annetussa vastauksessa siirtymäsäännösten vaikutuksesta todettuun.

Sihteeri

Kaisa-Reetta Karhu

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa.